รายงานผลการดำเนินงาน

โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟู ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และทรัพยากรธรรมชาติ ของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ปีที่ ๑ (๑ มีนาคม ๒๕๕๓-๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ ในช่วงแผนงานระยะที่ ๑ พุทธศักราช ๒๕๕๓-๒๕๖๓)

คำนำ

ตามที่คณะสงฆ์แห่งวัดเวฬุวัน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี คณะสงฆ์ในเขตตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก องค์การบริหารส่วนตำบลไล่โว่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านและหน่วยราชการท้องถิ่นต่างๆที่เกี่ยวข้องได้มีความร่วมมือในการจัดทำโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟู ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และ ทรัพยากรธรรมชาติของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีนั้น บัดนี้การดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวได้ปฏิบัติงานมาครบ ๑ ปี ระหว่างวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๕๓-๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ ซึ่งเป็นปีแรกของการปฏิบัติงานตามแผนงานระยะ ๑๐ ปีของโครงการ ดังนั้น คณะกรรมการโครงการจึงได้จัดทำ "รายงานผลการดำเนินงานโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟู ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และทรัพยากรธรรมชาติ ของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ปีที่ ๑ (๑ มีนาคม ๒๕๕๓-๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ ในช่วงแผนงานระยะที่ ๑ พุทธศักราช ๒๕๕๓-๒๕๖๓)"ขึ้น เพื่อให้เห็นภาพรวมของโครงการ การปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนแนวโน้มและทิศทางในการดำเนินงานในปีต่อๆไป อันจะยังให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้รับทราบข้อมูลและมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด ในการที่จะแลกเปลี่ยน เรียนรู้ เข้าใจและยอมรับซึ่งกันและกันมากขึ้น ให้สมกับคำว่า "**ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์**"แห่งชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ทุ่งใหญ่นเรศวร ด้านตะวันตก

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

หน้า

คำนำ ๑

สารบัญ ๒

บทนำ ๔

สรุปกิจกรรมการดำเนินงานโครงการในช่วงระยะที่ ๑(๒๕๕๓-๒๕๖๓) ปีที่ ๑

ระหว่าง วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๕๓-๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ ๕

- การปลูกต้นไม้ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ๕
- การบวชต้นไม้ ๕
- งานประจำปีสักการะเจดีย์ พระอาจารย์เสถียร สมาจาโร บ้านวาซูคุ ๖
- ประเพณีไหว้ฤาษี ทุ่งฤาษี ๑๖
- ประเพณีทำบุญโตป่อง ๑๘
- ประเพณีทำบุญไล่ยองต๊ะ-เลตองคุ ๑๘
- ประเพณีทำบุญคูลุงฎ บ้านจะแก ๑๘
- ประเพณีทำบุญที่กะเปีย บ้านทิไร่ป้า ๑๘
- ประเพณีทำบุญทุพุ่ง บ้านไล่โว่ ๑๘
- ประเพณีทำบุญไล่เทาะไจ่ บ้านสะเน่พ่อง ไล่โว่ เกาะสะเดิ่ง ๑๘
- โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนและอุบาสิกาเนกขัมมะ ๑๘
- การศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ๓๓
- การปลูกฝังจิตสำนึกและฝึกอบรม ถ่ายทอดศิลปะ ขนบธรรมเนียม

ประเพณี วัฒนธรรมไปสู่อนุชนรุ่นหลัง ๔๐

กิจกรรมอื่น ๆ ๖๗

ข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน ๖๗

ภาคผนวก

- โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟู ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และทรัพยากรธรรมชาติ

ของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

- ข้อมูลเบื้องต้นอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

- ข้อมูลกะเหรี่ยงโดยสังเขป
- รายชื่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เขตตำบลไล่โว่
- ข้อมูลสมาชิก อบต.ไล่โว่
- ข้อมูลประชากรตำบลไล่โว่
- ข้อมูลประชากรอำเภอสังขละบุรี
- ข่าวประชาสัมพันธ์ การฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง ตามมติครม.๓ สิงหาคม ๒๕๕๓

เอกสารอ้างอิง

บทนำ

โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟู ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และทรัพยากรธรรมชาติของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

หลักการและเหตุผล

ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี กล่าวได้ว่าเป็นถิ่นฐานของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงมาช้านานกว่า 300 ปี ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย โดยมีหลักฐานว่าบ้านสะเน่พ่อง หมู่ที่ 1 ตำบลไล่โว่ นั้นเคยเป็นที่ตั้งของเมืองสังขละบุรี โดยมีพระศรีสุวรรณคีรีเป็นเจ้าเมือง ปัจจุบันมีชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงอยู่ในตำบลไล่โว่ ประมาณ 2,900 คน โดยปกติวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงนั้นจะมีความผูกพันกับป่าอย่างแนบแน่น และมีความศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา จึงทำให้ชุมชนชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง มีความสงบ ร่มเย็นและมีประเพณีวัฒนธรรมที่เกื้อกูลกับผืนป่า เช่น การนำรกของเด็กแรกเกิดไปแขวนหรือฝังไว้ที่ต้นไม้และจะไม่มีการตัดไม้ต้นดังกล่าว , การไม่ตัดโค่นต้นไม้บางชนิด เช่น ต้นโพธิ์ ต้นไทร ขานาง หว้า ตะเคียน ประดู่เลือด เป็นต้น , การไม่ตัดไม้ที่ขึ้นบนจอมปลวก ฯลฯ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรซึ่งมีชุมชนชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ ยังคงสามารถรักษาความอุดมสมบูรณ์เอาไว้ได้ และชุมชนเองก็สามารถอาศัยอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน

ในปัจจุบันวัฒนธรรมจากภายนอก เช่น สื่อสารมวลชน สื่อบันเทิงสมัยใหม่ เครื่องแต่งกายสมัยใหม่ เครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆเป็นต้น ได้เริ่มหลั่งไหลเข้าสู่ชุมชนชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง ทำให้วิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เช่น การใช้เงินเพื่อการยังชีพที่สูงขึ้น การดื่มสุราในหมู่ประชาชนที่มากขึ้น ความสามารถในการใช้ภาษากะเหรี่ยงท้องถิ่นในพิธีทางศาสนาและพิธีกรรมต่างๆที่น้อยลง เครื่องแต่งกายประจำเผ่า งานหัตถกรมพื้นบ้านที่ลดน้อยลง การตัดไม้เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เป็นต้น ซึ่งหากไม่เร่งอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปะ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนขึ้นมาใหม่ มรดกทางภูมิปัญญาอันล้ำค่าของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงตำบลไล่โว่อาจจะหายสาบสูญไป และจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชน รวมถึงความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติแห่งป่าทุ่งใหญ่นเรศวรในที่สุด

ด้วยเหตุนี้พระอาจารย์สาคร ธัมมาวุโธ เจ้าอาวาสและคณะสงฆ์แห่งวัดเวฬุวัน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี คณะสงฆ์ในเขตตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จึงได้ร่วมกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก องค์การบริหารส่วนตำบลไล่โว่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านและหน่วยราชการต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปะ

วัฒนธรรม ประเพณีและทรัพยากรธรรมชาติแห่งป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตกของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงให้มีความยั่งยืน สามารถถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นได้อย่างไม่ขาดสาย รวมทั้งมีส่วนร่วมในการปกป้องรักษาป่ามรดกโลกทุ่งใหญ่นเรศวรให้อยู่คู่กับวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงตำบลไล่โว่ตราบนานเท่านาน

สรุปกิจกรรมการดำเนินงานโครงการในช่วงระยะที่ ๑(๒๕๕๓-๒๕๖๓) ปีที่ ๑ ระหว่าง วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๕๓-๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

๑. การปลูกต้นไม้ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

อยู่ระหว่างการเตรียมงาน

๒. การบวชต้นไม้

ริเริ่มดำเนินการจัดกิจกรรม ณ วัดวาชูคุ บ้านวาชูคุ หมู่ ๖ ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยดำเนินการร่วมกับคณะครู-นักเรียน โรงเรียนบ้านหินตั้ง ในช่วงการอบรมค่ายคุณธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระหว่างวันที่ ๒๒-๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๓ เพื่อปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การเคารพธรรมชาติและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเท่าที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวัน

๓. งานประจำปีสักการะเจดีย์ พระอาจารย์เสถียร สมาจาโร บ้านวาซูคุ

" นั่นองค์หนึ่งพระภาวนา ชื่อเสถียร ท่านเป็นคนอุดรแล้วท่านไปภาวนาอยู่ทางเขตพม่า เมืองไทย-พม่าเขตต่อ ***นี่สำคัญมากนะชื่อเสถียร*** *บ้านเดิมท่านอยู่อุดร พาพ่อพาแม่ไปอยู่ทางนู้น มีที่สะดวกสบาย การทำมาหาเลี้ยงชีพก็สะดวก ทุกอย่างสงบสงัดทั้งด้านธรรมทั้งทางโลก ท่านเลยชวนพ่อแม่ท่านไป ท่านเข้าท่าอยู่นะ แล้วได้ประโยชน์ทางนู้น ชื่อเสถียร นู่นอาจารย์ชา ท่านบุญมี ท่านอุทัย ท่านวันชัย หลวงพ่อตัน ท่านปัญญา นี่เพชรน้ำหนึ่งมีหลายองค์นะนี่ ท่านสำเร็จเรียบร้อยแล้ว* ***ถ้าเป็นสมัยพุทธกาลเป็นพระอรหันต์*** *ทุกวันนี้เทวทัตมันขวางหูขวางใจ ว่าอรหันต์ไม่ได้ เทวทัต คือพระที่ท่านจะรู้กันต้องเป็นนักภาวนาด้วยกัน ได้สนทนากันในวงภายในๆรู้กันแต่ว่าภายใน นอกนั้นไปท่านไม่รู้ไม่ชี้ เพราะฉะนั้นวงกรรมฐานกันมองเห็นกันรู้ทันทีๆเพราะทราบจากใจ (จากหนังสือ* ***ไม่มาเกิดมาตายเรียกว่า ชาติสุดท้าย*** *โดยหลวงตาพระมหาบัว ญาณสัมปันโน เทศน์ ณ วัดป่าบ้านตาด ๓๐ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๒)*

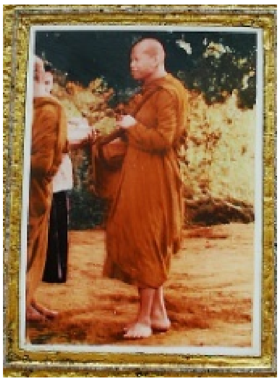

ประวัติพระอาจารย์เสถียร สมาจาโร

โดยสังเขป

ท่านพระอาจารย์เสถียร สมาจาโร มีนามเดิมว่า เสถียร ทองโคตร์ บิดาชื่อว่าพรหมา มารดาชื่อก้าน ท่านถือกำเนิดเมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ ตรงกับวันศุกร์ ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๔ ปีระกา ณ ตำบลโนนสัง อำเภอโนนสัง จังหวัดอุดรธานี

ท่านมีพี่น้องรวม ๔ คน คือ

๑.ท่านอาจารย์เสถียร ทองโคตร์

๒.นายวิเชียร ทองโคตร์

๓.นางหนูเพียร ทองโคตร์

๔.นายบัวเรียน ทองโคตร์

โยมบิดา มารดา ของท่านมีอาชีพทำนา ท่านเรียนจบชั้นประถมปีที่ ๔ จากนั้นครอบครัวของท่านได้ย้ายไปอยู่ที่จังหวัดเชียงราย ต่อมาเมื่อมีอายุครบบวช ท่านได้บรรพชาอุปสมบท ที่วัดป่าสำราญนิวาส ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๐ มีพระครูการุณยธรรมนิวาส (หลวงปู่หลวง กตปุญโญ) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระคำมูล ชิตมาโร เป็นพระกรรมวาจาจารย์ (ปัจจุบันอยู่ที่วัดรัตนวนาราม จ.พะเยา เป็นเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย-พะเยา) ได้ฉายา สมาจาโร สังกัดธรรมยุตินิกาย

พรรษาที่ ๑-๔ จำพรรษาอยู่กับหลวงปู่ขาล ฐานวโร วัดป่าบ้านเหล่า อ.เวียงชัย จ.เชียงราย

พรรษาที่ ๕ จำพรรษาที่ บ้านอีก้อ อ.แม่สาย จ.เชียงราย

พรรษาที่ ๖-๗ ท่านได้กลับไปจำพรรษาอยู่กับหลวงปู่ขาล

พรรษาที่ ๘ ท่านได้ธุดงค์และจำพรรษา อยู่ทางภาคอีสาน หลังออกพรรษาแล้ว พอดีช่วงนั้นมีงานพระราชทานเพลิงศพหลวงปู่ผาง จิตตคุตโต ท่านพระอาจารย์เสถียรก็ได้ไปช่วยงานท่านด้วยและได้พบกับท่านพระอาจารย์สาคร ธมฺมาวุโธเป็นครั้งแรกในงานนี้ เมื่อเสร็จงานพระราชทานเพลิงศพหลางปู่ผางแล้วท่านจึงได้ธุดงค์เรื่อยมาจนถึงอำเภอทองผาภูมิ

พรรษาที่ ๙-๑๐ จำพรรษาอยู่ที่วัดเวฬุวัน ต.ท่าขนุน อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี ในช่วงออกพรรษา ท่านได้ไปวิเวกตามป่า ตามเขาในเขตป่าทุ่งใหญ่นเรศวร อาศัยบิณฑบาตจากชาวกะเหรี่ยงจนท่านสามารถพูดภาษากะเหรี่ยงได้อย่างชำนิชำนาญ

พรรษาที่ ๑๑-๑๖ จำพรรษาที่วัดวาชูคุ ต.ไล่โว่ อ.สังขละบุรี วัดนี้เป็นวัดอยู่กลางป่า ชาวบ้านเป็นชาวกะเหรี่ยง ในช่วงที่ท่านมาจำพรรษาใหม่ๆ ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือฤาษีไว้ผมยาวเกล้าเป็นมวยแล้วใช้ผ้าผูกทับไว้ ท่านอาจารย์ก็ได้แนะนำสั่งสอนให้ชาวบ้านยึดมั่นในพระรัตนตรัยนำเอาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งที่สักการะ จนชาวบ้านส่วนใหญ่หันมาปฏิบัติตาม บ้างก็ส่งลูกหลานมาบวชในบวรพุทธศาสนาหลายคนหรือเมื่อมีเรื่องทุกข์เรื่องร้อนประการใด ไม่ว่าเจ็บไข้ได้ป่วย ความเป็นอยู่ การทำมาหากินก็จะมาให้ท่านอาจารย์ช่วยสงเคราะห์ให้ซึ่งท่านอาจารย์ก็เมตตาช่วยสงเคราะห์ด้วยดีทุกรายการไป ประดุจดังพี่น้องร่วมสายโลหิตที่ต้องดูแลและเอื้ออาทรให้พ้นทุกข์พ้นยาก ดังนั้นชาวกะเหรี่ยงทั้งหมู่บ้านใกล้ไกลจึงให้ความเคารพยำเกรงและศรัทธาท่านมาก

เวลาท่านอาจารย์ไปทางหมู่บ้านไหน ท่านมักจะชักชวนชาวบ้านพัฒนาแหล่งน้ำโดยให้ชาวบ้านช่วยกันขุดบ่อ ดังนั้นชาวบ้านจึงตั้งสมญาให้ท่านเป็นภาษากะเหรี่ยงว่า”ซองค่าที่กะเล่อ” ซึ่งหมายถึงพระบ่อน้ำ การเดินทางจากหมู่บ้านหนึ่งไปหมู่บ้านหนึ่งก็ต้องใช้วิธีเดินเท้า ใช้เวลาเป็นวันๆคืนๆ จึงจะถึงจุดหมาย เรื่องรถนั้นแทบไม่ต้องพูดถึง ยิ่งฤดูฝนด้วยแล้ว พาหนะที่ดีที่สุดในแถบที่ท่านอาจารย์จำพรรษาอยู่ ก็คือช้าง ในฤดูแล้งก็พอที่จะได้พบเห็นรถอยู่บ้าง แต่นั่นไม่ใช่อุปสรรคในการประพฤติปฏิบัติและพัฒนาชาวกะเหรี่ยง สำหรับพระอย่างท่านอาจารย์ ท่านยังคงปฏิบัติและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

แม้ใกล้วาระสุดท้ายที่ท่านอาพาธอย่างหนักด้วยโรคมะเร็งเวทนาจะกล้าสักเพียงใดก็ตามท่านยังคงปฏิบัติและพัฒนาอย่างปกติ โดยมิได้หวั่นไหวต่อธาตุขันธ์ที่ใกล้จะแตกดับเลย ท่านวางธาตุขันธ์โดยอาการสงบสุข ที่วัดวาชูคุ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๖ เวลา ๒๔.๐๐น. สิริรวมอายุ ๓๖ ปี พรรษา ๑๖

ปฏิปทาและข้อวัตรปฏิบัติ

ท่านพระอาจารย์เสถียร สมาจาโร ท่านเป็นผู้ที่มีปฏิปทาเด็ดเดี่ยวและกล้าหาญมาก เป็นพระที่หาได้ยากองค์หนึ่งในสมัยปัจจุบัน ครั้งหนึ่งท่านสนธนาธรรมกับสหธรรมมิกของท่าน เกี่ยวกับเรื่องทำความเพียร ท่านยกตัวอย่างการทำความเพียร เมื่อสมัยบวชใหม่ๆ จิตใจฟุ้งซ่าน รำคาญมาก ท่านจึงตัดสินใจให้หมู่เพื่อน มัดแขน มัดขา ไว้กลางป่าในท่านั่งสมาธิ ถึง ๓ วัน ๓ คืน ท่านเล่าว่าเวทนาเกิดขึ้นมาก ท่านจึงกำหนดความตายเป็นอารมณ์ จิตจึงวางเวทนา แม้แต่สังขารก็วาง เหลือแต่ความรู้ที่สว่างอยู่เฉยๆ ไม่รู้นานเท่าไร จิตจึงจะถอนออก เมื่อครบ ๓ วันแล้ว หมู่เพื่อนจึงมาแก้มัดออกแล้วจึงค่อยๆช่วยกันนวดตามแขนตามขา เมื่อยกมือที่วางซ้อนกันออกปรากฏว่า ตรงฝ่ามือและขาที่ซ้อนกันนั้นมีลักษณะเหมือนไฟไหม้ ตั้งแต่นั้นมา การทำความเพียรของท่านเมื่อจิตใจฟุ้งซ่าน ท่านมักจะไปหาที่อยู่องค์เดียวในถ้ำหรือป่าลึกๆและบำเพ็ญภาวนานานเป็นวันๆคืนๆไป

ท่านบอกว่า การทำความเพียร เมื่อจิตใจมีรากฐานดีแล้วการภาวนาเป็นวันๆคืนๆ มีแต่จะเพิ่มความชำนาญของสมาธิไปเรื่อยๆ การพิจารณาการของท่านๆมักจะใช้อิริยาบถเดิน บางครั้งท่านจะเดินไปตามป่าคนเดียวในตอนกลางคืนและจะกลับมาถึงศาลาก็ตอนใกล้สว่างเป็นประจำ

คราวหนึ่งกลางพรรษาที่วัดวาชูคุ ฝนตกหนัก ถนนหนทางถูกตัดขาดโดยสิ้นเชิง ทั้งตามลำห้วยน้ำป่าก็พัดแรง ท่านอาจารย์อาพาธเป็นไข้อย่างหนัก หนาวสั่น ท่านจึงสั่งให้ชาวบ้านตัดลำไม้ไผ่มาผูกเป็นแพเล็กๆ แค่นั่งคนเดียวแพก็เกือบจะล่มแล้วนำไปลอยไว้ในหนองน้ำใกล้ๆกับกุฏิที่พัก แล้วท่านจึงขึ้นไปนั่งบนแพ ปล่อยแพให้ลอยอยู่กลางหนองน้ำ นั่งภาวนาตากแดดตากฝน ลอยน้ำอยู่ทั้งวันทั้งคืน จนอาการดีขึ้นต่อเมื่อมีผู้ไปถามท่านว่า ทำไมต้องไปอยู่บนแพเล็กๆ เวลาเป็นไข้อย่างหนักด้วยท่านก็ว่า มันอยากเป็นไข้นี่ถ้าควบคุมตัวเองไม่ได้ กระดุกกระดิกก็ให้แพล่มจมน้ำไปเลย

โดยปกติแล้วท่านอาจารย์เสถียร ท่านชอบธุดงค์ไปยังที่ต่างๆ ที่เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียรภาวนาอยู่เสมอทั้งทางภาคเหนือ ภาคอีสาน ตะวันออก ตะวันตก บางคราวก็เลยไปยังประเทศพม่าด้วย

ท่านเล่าว่ามีอยู่ครั้งหนึ่งที่ดงลาน จ.เลย ท่านภาวนาแล้วบังเกิดนิมิตเป็นที่อัศจรรย์หลายเรื่องหลายราว ท่านก็ว่าเราก็รู้แล้วจะไม่หลงหรือ ดังนั้นท่านจึงเดินทางทางกลับไปกราบเรียนหลวงปู่ขาล หลวงปู่ท่านว่า ถ้ารู้แล้วมีสติจะหลงอะไร หรือเวลาท่านไปธุดงค์ทางพม่าท่านมักจะพักตามป่าช้า ท่านว่าป่าทางพม่าสวยดี มีต้นไม้ใหญ่ ร่มครึ้ม เหมือนป่าดึกดำบรรพ์ เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียรภาวนาเป็นยิ่งนัก

คราวหนึ่ง ช่วงที่ท่านอยู่วาชูคุ ท่านบังเกิดความคิดถึงพ่อ แม่ ครูบาอาจารย์ ที่เชียงรายเป็นอย่างยิ่ง ท่านจึงเดินทางจะกลับไปบ้าน พอถึงลำปางท่านเห็นชาวบ้านเขาฝึกช้าง แยกลูกแยกแม่จากกัน ท่านก็เลยพิจารณาปล่อยวาง แล้วก็เลยเดินทางกลับวาชูคุอีก ส่วนมากท่านอาจารย์จะพูดน้อยและถ่อมตน หรือบางทีมีญาติโยมถามธรรมะท่านๆก็จะตอบว่าไม่รู้สิ แต่เมื่อถูกรบเร้ามากๆท่านก็ว่า เรามันพระเล็กพระน้อยให้ไปถามครูบาอาจารย์ ซึ่งหมายถึง ท่านพระอาจารย์สาคร ธัมมาวุโธ

ส่วนเรื่องบริขารของท่านๆ จะไม่กระตือรือร้น ท่านมักจะใช้ของขาดๆเก่าๆ เพียงแต่ไม่ผิดพระธรรมวินัยเป็นอันใช้ได้ ยิ่งเรื่องอาหารการฉันของท่านอาจารย์ด้วยแล้ว เป็นไปอย่างเรียบง่ายตามฐานะความเป็นอยู่ศรัทธาของญาติโยม แม้แต่น้ำพริกกะเหรี่ยงซึ่งขึ้นชื่อลือชาในเรื่องความเผ็ด เค็ม ท่านก็ฉันได้อย่างเอร็ดอร่อย ท่านชอบชวนญาติโยมไปเที่ยววัดท่านที่วาชูคุ โดยบอกว่าไปกินซะอมต้มเกลือ แล้วท่านก็ยิ้มๆ

ท่านอาจารย์มักมีอารมณ์ดีและอารมณ์ขันอยู่เสมอ ครั้งหนึ่งญาติโยมที่ทำอาหารถวายพระนอนตื่นสาย กลัวว่าจะทำอาหารถวายพระไม่ทัน ก็เลยกราบเรียนท่านอาจารย์ว่า ขอให้พระรอก่อน แต่ท่านไม่รอ ท่านบอกว่าท่านชื่อเสถียร ท่านไม่ใช่พระรอ

หรือคราวหนึ่งโยมชาวกะเหรี่ยงต้มยอดฟักทองมาถวายท่าน โดยต้มมาทั้งเถาเลย ท่านประมาณดูว่าขดได้ ๓ รอบบาตร ท่านรับประเคนแล้วไม่ว่าอะไร พอฉันเสร็จแล้วก็ออกไปหัวเราะกับสหธรรมมิกของท่านตรงที่ล้างบาตร โดยปกติลูกศิษย์ชาวกะเหรี่ยงของท่านอาจารย์ส่วนมากแล้วจะไม่ค่อยได้เข้ามาในเมืองบ่อยนัก เวลาท่านเดินทางไปกรุงเทพฯ ท่านมักจะพาเด็กๆชาวกะเหรี่ยงไปกับท่านด้วยเสมอ คราวละหลายสิบคน ญาติโยมมักจะถามว่า ไม่กลัวเด็กๆพลัดหลงหรือ ท่านก็บอกว่าไม่กลัว เพราะเวลาจะข้ามถนนหรือเดินไปทางไหน ก็ให้เด็กๆจับมือกันไว้เป็นแถวกันหลง แล้วท่านก็หัวเราะ

จวบจนเมื่อท่านเริ่มอาพาธ เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยมีอาการปวดท้องอย่างรุนแรงแต่ท่านอาจารย์ก็มิได้มาให้แพทย์ตรวจแต่ประการใด คงเป็นเพราะอยู่ในระหว่างพรรษาท่านจึงไม่ยอมเดินทางไปไหน ต่อเมื่อออกพรรษาแล้วท่านถึงยอมอยู่ในความดูแลของแพทย์ แพทย์ลงความเห็นว่าท่านเป็นโรคมะเร็งในต่อมน้ำเหลือง ท่านพักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลชั่วระยะเวลาหนึ่งก็ออกจากโรงพยาบาลมาพักที่วัดเวฬุวัน จากนั้นจึงเข้าไปอยู่วัดท่านที่วาชูคุ วัดที่มีความผูกพันกับท่านอาจารย์มาก ต่อมาท่านก็มรณภาพ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๖

หลังจากที่ได้ประชุมเพลิงศพท่านแล้ว บรรดาญาติโยมได้พากันนำอัฐิธาตุส่วนหนึ่งของท่านอาจารย์กลับไปเชียงราย ตามคำปรารภของท่านอาจารย์ก่อนมรณภาพ และได้ไปกราบนมัสการหลวงปู่ขาล ซึ่งเป็นอาจารย์องค์แรกของท่านอาจารย์เสถียร ท่านได้เมตตาต่อบรรดาญาติโยมที่ไปกราบท่านในครั้งนั้นมาก พร้อมกับปรารภให้บรรดาญาติโยมฟังตอนหนึ่งว่า

“ท่านอาจารย์เสถียร เคยเกิดเป็นกะเหรี่ยงมาหลายภพหลายชาติ”

ปกิณกะธรรม

อยู่คนเดียวให้ระวังความคิด อยู่กับมิตรให้ระวังวาจา

เราจะกลัวอะไร เราพิจารณามาจนพอแล้ว

เราก็พูดเล่น พูดหัวไปอย่างนั้นแหละ ใครจะรู้ว่าเรากำลังทำอะไรอยู่

เธอไม่รู้หรือว่าใจเราวันหนึ่งๆมันเปลี่ยนไปตั้งกี่ครั้ง

ผู้ที่เดินทางอยู่ย่อมถึงจุดหมายไม่ช้าก็เร็ว

หนูตัวเล็กๆมันกินน้ำในห้วย มันก็กินได้แค่พออิ่มท้องมันเท่านั้น

เวทนา เมื่อถึงที่สุดแล้ว จะเปรียบเสมือนพระอาทิตย์ตอนเที่ยงวัน หลังจากนั้นมันก็จะค่อยๆลดลงไป

งานทางด้านพัฒนาทางด้านวัตถุและบุคคล

ท่านอาจารย์เสถียร ได้ดำริและริเริ่มให้มีการพัฒนาเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของชาวไทยกะเหรี่ยงในเขตตำบลไล่โว่ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งงบประมาณทั้งหมดได้มาจากแรงศรัทธาจากบรรดาญาติโยมที่รวมพลังกัน ทั้งพลังกาย พลังใจ พลังทรัพย์และพลังความคิด ดังที่ท่านอาจารย์ได้ดำริวางแนวและปฏิบัตินำให้บรรดาญาติโยมปฏิบัติตามจนสำเร็จตามความมุ่งมาด ปรารถนาดังผลงานที่ได้แล้วเสร็จไปมีดังนี้

จัดสร้างระบบประปาภูเขาบ้านวาซูคุ

จัดสร้างระบบประปาภูเขาซาละวะ

จัดสร้างศาลาอเนกประสงค์บ้านวาซูคุ

จัดสร้างศาลาอเนกประสงค์บ้านซาละวะ

จัดให้มีการอบรมเยาวชนในเขตตำบลไล่โว่หลายครั้ง

จัดส่งชาวบ้านที่มีความรู้ภาษาไทย มารับการฝึกอบรมผู้สื่อข่าวสาธารณสุข ณ โรงพยาบาลทองผาภูมิ

นำเยาวชนไปทัศนศึกษา ณ กรุงเทพมหานคร

ริเริ่มให้มีการจัดสร้างโรงเรียนบ้านทิไร่ป้าให้ถูกต้องตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ

ริเริ่มให้มีการจัดสร้างสถานีอนามัยบ้านทิไร่ป้า ตามมาตรฐานและระเบียบของกระทรวงสาธารณสุข

แนะนำให้ชาวบ้านปลูกพืชผักโดยไม่ใช้สารเคมี สารพิษต่างๆ

ฯลฯ

การสร้างเจดีย์พระอาจารย์เสถียร สมาจาโร

หลังจากพระอาจารย์เสถียร สมาจาโร ถึงแก่มรณภาพเมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๓๖แล้ว ทางคณะสงฆ์นำโดยพระอาจารย์สาคร ธัมมาวุโธและคณะศิษยานุศิษย์ ได้มีดำริร่วมใจกันในการจัดสร้างเจดีย์เพื่อเป็นอนุสรณ์อริยสงฆ์แห่งป่าทุ่งใหญ่นเรศวรและเป็นสิ่งเคารพบูชาสำหรับพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปและโดยเฉพาะชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงในพื้นที่ซึ่งมีความผูกพันกับพระอาจารย์เป็นอย่างมาก จักได้เป็นขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิตที่ยึดมั่นในหลักคุณงามความดีมีศีลธรรม ตามหลักพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต่อไป เฉกเช่นพระอาจารย์เสถียร สมาจาโร พระอริยสงฆ์ผู้ประกาศหลักสัจธรรมความจริงของชีวิตและดำเนินชีวิตเป็นแบบอย่างของเหล่ามนุษย์ทั้งหลายผู้ได้ชื่อว่าเป็นผู้ประเสริฐอย่างแท้จริง

สำหรับการก่อสร้างเจดีย์พระอาจารย์เสถียร สมาจาโรนั้น ได้สร้างทับบริเวณที่เป็นพื้นที่ในการประชุมเพลิงท่านพระอาจารย์ ณ วัดวาซูคุนั้นเองและฉลองสมโภชเจดีย์เมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๓๗ หลังจากนั้นในทุกๆปี เมื่อถึงวันคล้ายวันมรณภาพของพระอาจารย์เสถียรแล้วทางคณะสงฆ์และเหล่าศิษยานุศิษย์ จึงได้จัดให้มีการน้อมรำลึกและสักการะเจดีย์ อันเป็นองค์แทนแห่ง พระอาจารย์ผู้ทรงศีลวิสุทธิ์ ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติชอบ ควรทักษิณาทาน ควรอัญชลีกรรม เป็นสรณะอันเกษมสูงสุด เป็นนาบุญอันประเสริฐ อันยากจะหานาอื่นเทียบเทียม เป็นประเพณีสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

การบูรณะเจดีย์

๑๓ ปีหลังจากการก่อสร้างเจดีย์แล้วเสร็จ สภาพของเจดีย์เริ่มเสื่อมโทรมลงไปตามกาลเวลา ทางคณะสงฆ์นำโดยพระอาจารย์สาคร ธัมมาวุโธและคณะศิษยานุศิษย์ได้ร่วมแรงร่วมใจกันบูรณะเจดีย์ใหม่ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยทำครอบองค์เก่าด้วยโครงสร้างแสตนเลสที่ทนทานและไม่เป็นสนิม ใช้วัสดุหินแกรนิตที่คงทนเป็นตัวองค์เจดีย์แทนปูนซีเมนต์ที่กร่อนได้ง่าย การบูรณะเจดีย์เป็นไปด้วยความราบรื่นด้วยพลังแห่งความร่วมแรงร่วมใจกันของทุกฝ่าย เจดีย์ได้แล้วเสร็จและฉลองสมโภชอย่างสมเกียรติเมื่อวันที่ ๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๕๐ ท่ามกลางบรรยากาศอันร่มรื่นแห่งขุนเขาและความอิ่มเอมเปรมปรีดิ์ในบุญกุศลที่คณะสงฆ์และคณะศิษยานุศิษย์ทั้งชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงและชาวไทยโดยทั่วไป ได้ร่วมแรงร่วมใจกันกระทำในครั้งนี้

ธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติเกี่ยวกับงานประจำปีสักการะเจดีย์พระอาจารย์เสถียร สมาจาโร ณ วัดวาชูคุ ทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก

โดยปกติแล้วเหล่าพุทธบริษัทที่มาร่วมงานจะได้ทำบุญตักบาตร สมาทานรักษาศีล ๕ ถวายภัตตาหารเช้าแด่พระสงฆ์ในช่วงวันงาน

ก่อนวันประกอบพิธีสักการะเจดีย์ ในตอนเย็นจะมีการเจริญพระพุทธมนต์เย็นเพื่อเป็นสิริมงคลแก่เหล่าพุทธบริษัทที่มาร่วมงาน

หลังจากฟังการเจริญพระพุทธมนต์เสร็จแล้ว จะมีการแสดงพื้นบ้าน รำตง ของเหล่าเยาวชนสตรีในหมู่บ้านมาแสดงให้แขกผู้มาเยือนได้ชมเป็นขวัญตา

วันแห่งการทำพิธีสักการะเจดีย์

การทำพิธีสักการะเจดีย์ จะทำพิธีในวันสุดท้ายของช่วงวันงาน ซึ่งจะมีทั้งพิธีสงฆ์และพิธีของชาวบ้านเชื้อสายกะเหรี่ยงโพล่วแห่งป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก พิธีสงฆ์ มีการเจริญพระพุทธมนต์ นำคารวะขอขมาและพรมน้ำหอมรอบเจดีย์

พิธีพื้นบ้านชาวกะเหรี่ยง มีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นตัวแทนกล่าวคำขอขมาเป็นภาษากะเหรี่ยง และกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล เสร็จแล้วร่วมกันพรมน้ำหอมรอบเจดีย์ด้วยความเคารพ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตที่ได้มาร่วมงานบุญในครั้งนี้

๔. ประเพณีไหว้ฤาษี ทุ่งฤาษี

ในแต่ละปีชาวกะเหรี่ยงในเขตตำบลไล่โว่ ที่ยังมีความเคารพ ศรัทธาเลื่อมใสในลัทธิฤาษี อันเป็นเชื่อดั้งเดิมแต่โบราณกาลของเผ่าพันธุ์กะเหรี่ยง จะมีประเพณีในการทำพิธีไหว้ฤาษี ณ บริเวณที่เรียกว่า **ทุ่งฤาษี** ซึ่งอยู่ในเขตรักษาพันธ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตกในปัจจุบัน เพื่อบวงสรวงขออำนาจอันศักดิ์สิทธิ์ในการปกป้องคุ้มครองให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข ขจัดภัยอันตรายมิให้สิ่งชั่วร้ายบังเกิดขึ้น อีกทั้งลงโทษผู้กระทำล่วงเกินขอบเขตของธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติอันดีงามของชาวกะเหรี่ยง ที่เป็นกติกาสังคมในการควบคุมให้สมาชิกเคารพและปฏิบัติตาม เพื่อความสงบสุขของคนในชุมชนเอง โดยในทุกๆปีจะทำพิธีไหว้ฤาษี ตรงกับวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๔ ซึ่งจะมีทั้งประชาชนและคณะสงฆ์ไปร่วมพิธี ซึ่งสื่อให้เห็นว่าใน

ความเชื่อดั้งเดิมของชนเผ่าสามารถประยุกต์เข้ากับสิ่งศรัทธาอย่างใหม่คือพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี เพราะในความเชื่อดั้งเดิมกับสิ่งที่รับมาใหม่ต่างมีหลักศีลธรรมไปในแนวทางเดียวกันและต่างก็เป็นมิตรกับธรรมชาติ ให้เกียรติเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ รักสงบ สันติ ไม่เบียดเบียนกัน อ่อนโยน ใจกว้างและเป็นไปเพื่อความสุขอันนิรันดร์ ทั้งนี้จะเห็นว่าในทางประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนาและลัทธิฤาษีต่างมีความเกี่ยวข้องกันมาโดยตลอด ตั้งแต่สมัยเมื่อพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันของเรายังทรงบำเพ็ญบารมีเป็นพระโพธิสัตว์เลยทีเดียว อาทิในสมัยเมื่อมีพระชาติเป็นสุเมธดาบสในรัชสมัยของพระพุทธเจ้านามว่า ทีปังกรพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นกาลเวลายาวนานถึง ๔ อสงไขยกับอีกแสนมหากัปก่อนที่จะมาประสูติเป็นพระโพธิสัตว์พระสิทธัตถะราชกุมารแห่งกรุงกบิลพัสด์ เมื่อ ๒๖๓๔ ปีมานี้ ซึ่งในพุทธประวัติมีการแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระสิทธัตถะราชกุมารกับเหล่าฤาษีดาบสอยู่เป็นจำนวนมาก อาทิ อาจารย์อาฬารดาบส, อุทกดาบสหรือเหล่าปัญจวัคคีย์ เป็นต้น โดยสามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้ในพระไตรปิฎกหรือหนังสือพุทธประวัติต่างๆ

ทั้งนี้รายละเอียดเกี่ยวกับประเพณีไหว้ฤาษี ตลอดจนประวัติศาสตร์ เนื้อหาสาระแห่งพิธีอันศักดิ์สิทธิ์นี้จะได้กระทำการศึกษาในโอกาสหน้าต่อไป

๕. ประเพณีทำบุญโตป่อง

อยู่ระหว่างการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล

๖. ประเพณีทำบุญไล่ยองต๊ะ-เลตองคุ

อยู่ระหว่างการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล

๗. ประเพณีทำบุญคูลุงภู บ้านจะแก

อยู่ระหว่างการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล

๘. ประเพณีทำบุญที่กะเปีย บ้านทิไร่ป้า

อยู่ระหว่างการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล

๙.ประเพณีทำบุญทุพุ่ง บ้านไล่โว่

อยู่ระหว่างการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล

๑๐. ประเพณีทำบุญไล่เทาะไจ่ บ้านสะเน่พ่อง ไล่โว่ เกาะสะเดิ่ง

อยู่ระหว่างการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล

๑๑. โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนและอุบาสิกาเนกขัมมะ พุทธศักราช ๒๕๕๓

โดยความร่วมมือของวัดวาชูคุ หมู่ ๖ ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรีกับวัดป่ามณีกาญจน์ ตำบลศาลากลาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรีและวัดเวฬุวัน ตำบลท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ในการที่จะวางพื้นฐานทางด้านศีลธรรมให้กับเยาวชนของชาติตลอดจนความมั่นคงในด้านต่างๆของประเทศโดยส่วนรวม ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง พระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ สถาบันครอบครัวและอื่นๆอีกเป็นอเนกปริยาย ทั้งนี้**โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนและอุบาสิกาเนกขัมมะ**เป็นโครงการที่พระอาจารย์สาคร ธัมมาวุโธ เจ้าอาวาสวัดเวฬุวันและประธานสงฆ์วัดป่ามณีกาญจน์ดังกล่าว ได้เป็นผู้ริเริ่มให้มีการดำเนินงานในโครงการดังกล่าวขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๔๙เป็นต้นมา โดยใช้ชื่อว่า “**โครงการหนึ่งบวกหนึ่งได้สาม**”ซึ่งพระอาจารย์สาคร ธัมมาวุโธ ได้ดำริถึงโครงการดังกล่าวไว้ว่า *“เราเห็นประโยชน์กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ เนื่องจากเวลาญาติโยมเข้ามาทำบุญที่วัด บรรดาคุณพ่อ คุณแม่ คุณปู่ คุณย่า เวลามาวัดหรือมาปฏิบัติธรรมกรรมฐานที่นี่ บ้างก็*

หอบพาลูกหลานมาด้วย เราจึงทดลองให้เด็กๆมานั่งสมาธิภาวนาดู ก็ปรากฏว่าเด็กๆเขาก็นั่งสมาธิกันได้ และก็นั่งได้นานกว่าผู้ใหญ่เสียอีก เด็กๆเขาก็สนใจของเขาเองด้วย เราเห็นเขามีจริตนิสัยของเขา อย่างถ้าเป็นเด็กผู้หญิงเขาก็สนใจเข้ามาถือศีลปฏิบัติภาวนา ถ้าเป็นเด็กผู้ชายเขาก็อยากบวชเป็นสามเณร ก็มีคุณพ่อ คุณแม่นี่แหละพามาทุกวันเสาร์อาทิตย์ พ่อแม่มาวัดเลยได้มาอีกหนึ่ง เป็นหนึ่งบวกหนึ่งได้สาม พ่อกับแม่เข้าวัดเลยได้ลูกอีกคนหนึ่ง แม่กับลูกเข้าวัดเลยได้พ่ออีกคน เหตุนี้เองเราจึงตั้งชื่อโครงการนี้ว่า ***โครงการหนึ่งบวกหนึ่งได้สาม****...สังคม เศรษฐกิจ การบ้านการเมือง เรียกร้องหาศีลธรรม เมื่อเรียกร้องหาศีลธรรม ใครจะเป็นคนประกาศศีลธรรม ก็มีพระสงฆ์จะเป็นผู้ประกาศหาศีลธรรม ฉะนั้นเราจะทำยังไง เราจะวางเป้าหมายตรงไหนก่อน เราก็เลยมาวางเป้าหมายไว้ที่ตัวเด็ก เพราะการที่เราเอาเด็กมาได้ ได้เด็กมาคนหนึ่ง อย่างน้อยเราก็ต้องได้พ่อหรือได้แม่มาด้วย พ่อแม่ต้องมาอยู่ด้วย อย่างน้อยพ่อแม่ก็ได้ยินได้ฟังบ้าง เด็กก็ได้ยินได้ฟังบ้าง(๑ ต.ค. ๔๙)...เด็กวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า ความมั่นคงของเด็กในวันนี้จะเป็นความมั่นคงขององค์กรครอบครัวในวันข้างหน้า ถ้าเด็กไม่มีความมั่นคงในวันนี้แล้วองค์กรความมั่นคงข้างหน้าอย่าไปหวัง เมื่อเป็นเด็กไม่รู้จักศีลธรรม ไม่รู้จักกติกาสังคม ไม่รู้จักผิด ไม่รู้จักถูก ไม่รู้จักดี ไม่รู้จักชั่ว อย่าไปหวังข้างหน้ามีแต่จะทำลาย จะทำลายองค์กรของครอบครัวตัวเอง เมื่อทำลายองค์กรของครอบครัวตัวเองได้ บัดนี้ก็จะทำลายได้ทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะเป็นเด็กที่ไม่อยู่ในโอวาท ไม่อยู่ในการบังคับบัญชาของใคร...ถ้าในวัยเด็กมีกติกาสังคม รู้จักผิด รู้จักถูก รู้จักดี รู้จักชั่วแล้ว พอต่อไปก็จะเป็นความมั่นคงทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นความมั่นคงทางพระศาสนาหรือจะเป็นความมั่นคงขององค์กรครอบครัว ความมั่นคงขององค์กรของชาติโดยส่วนรวม จะไม่ปกป้องในส่วนที่มีคนทำผิด ถ้าให้เห็นเขาจะต่อว่าเลย เขาจะมีวิธีต่อว่าเลย เขาจะรับกติกาแบบผิดๆไม่ได้ เพราะเราให้ภูมิคุ้มกันเขาไว้ก่อนแล้วในสมัยที่เขาเป็นเด็ก (๖ ก.ย. ๕๑)”*

ทั้งนี้ในส่วนของวัดวาชูคุ ซึ่งเป็นวัดสาขาที่อยู่ในความดูแลของพระอาจารย์สาคร ธัมมาวุโธ ได้มีการนำเยาวชนชาวกะเหรี่ยงทั้งชายและหญิงในพื้นที่ตำบลไล่โว่เข้าร่วมโครงการดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ เป็นต้นมา สำหรับในปีพุทธศักราช ๒๕๕๓ ซึ่งเป็นปีแรกแห่งการดำเนินงานตามโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟู ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และทรัพยากรธรรมชาติ ของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ได้มีเยาวชนในเขตตำบลไล่โว่เข้าร่วมโครงการหนึ่งบวกหนึ่งได้สามของวัดป่ามณีกาญจน์จำนวนทั้งสิ้น ๔๑ คน โดยมี

-เยาวชนชายบรรพชาเป็นสามเณร ๓๒ คน แบ่งเป็นเยาวชนจากหมู่บ้านวาชูคุ-กลางนา ๒๘ คน, ฤาษีแปดหลัง ๒ คน, จะแก ๒ คน ทั้งนี้เยาวชนชายที่เข้าร่วมโครงการในปี๒๕๕๓นี้ ได้ถือเนกขัมมะรักษา

ศีล ๘ เตรียมตัวบรรพชาสามเณรตั้งแต่วันที่ ๑๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓ และบรรพชาสามเณร วันที่ ๒๗ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓ ณ วัดสวนป่าสิริธโร ต.ท่าวังไทร อ.วังน้ำเขียว จ.นครราชสีมา ซึ่งเป็นวัดสาขาและอยู่ในความดูแลของพระอาจารย์สาคร ธัมมาวุโธอีกวัดหนึ่งและปฏิบัติธรรม ณ วัดสวนป่าสิริธโร ต.ท่าวังไทร อ.วังน้ำเขียว จ.นครราชสีมา ถึงวันที่ ๙ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓ รวมระยะเวลาที่เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น ๖๐ วัน

-เยาวชนหญิงปฏิบัติธรรมถือเนกขัมมะรักษาศีล ๘ จำนวน ๙ คน ทั้งหมดเป็นเยาวชนหญิงจากหมู่บ้านวาซูคุ โดยปฏิบัติธรรม ณ วัดเวฬุวัน ต.ท่าขนุน อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรีและ วัดป่ามณีกาญจน์ ต.ศาลากลาง อ.บางกรวย จ.นนทบุรี ตั้งแต่วันที่ ๑๓ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๕๓ ถึง วันที่ ๙ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓ รวมระยะเวลาที่เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น ๒๗ วัน

ทั้งนี้เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด เดินทางกลับภูมิลำเนาโดยรถยนต์ผ่านเส้นทาง ด่านทินวย-จะแก ตั้งแต่วันที่ ๑๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓ ถึงบ้านจะแก วันที่ ๑๓ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓ โดยสวัสดิภาพ

ภาพกิจกรรมเยาวชนชาวกะเหรี่ยงที่เข้าร่วม*โครงการหนึ่งบวกหนึ่งได้สาม*ของวัดป่ามณีกาญจน์

-กิจกรรมเกี่ยวกับการบรรพชาสามเณร

เดินทางออกจากทุ่งใหญ่นเรศวร

ตั้งต้นที่วัดเวฬุวัน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

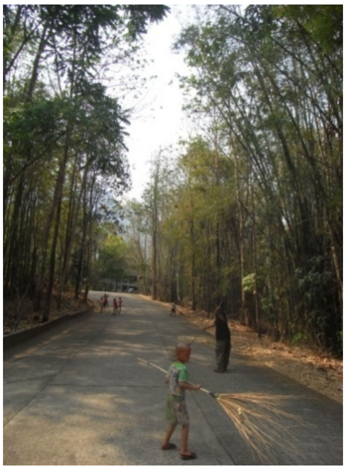

เตรียมตัวท่องบทขอบรรพชาสามเณรและฝึกกิจวัตรประจำวัน

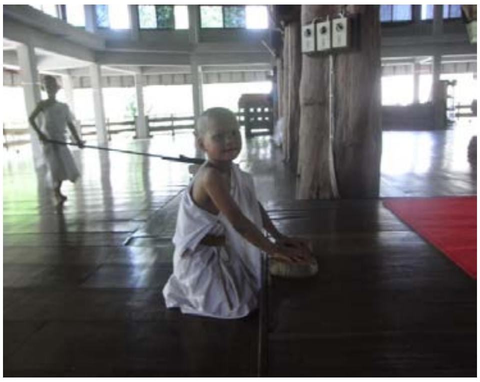

มุ่งหน้าสู่วัดสวนป่าสิริธโร สถานที่บรรพชาและการฝึกอบรมหน้าที่พลเมืองศีลธรรม

พิธีบรรพชาสามเณร ณ วัดสวนป่าสิริธโร ตำบลท่าวังไทร อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา

เริ่มต้นชีวิตสามเณรเพศพรหมจรรย์ ผู้สงบกาย วาจา ใจ

ช่วยเหลืองานครูบาอาจารย์ ตามหน้าที่พลเมืองศีลธรรม

ฝึกเดินจรงกรมทำสมาธิภาวนา หลังจากสวดมนต์เย็นและฟังพระธรรมเทศนาประจำวัน

เหล่าวิทยากรจากหน่วยงานต่าง ๆมาบรรยายให้ความรู้รอบตัวเป็นระยะ ๆ

ถ่ายภาพรวม ร่วมกับสามเณรที่เข้าร่วมโครงการหนึ่งบวกหนึ่งได้สาม ณ วัดสวนป่าสิริธโร ตำบลท่าวังไทร อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นสามเณรรุ่นที่ ๑ ของวัดสวนป่า สิริธโร

ลาสิกขา ณ วัดป่ามณีกาญจน์ ตำบลศาลากลาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

<u>ภาพกิจกรรมอุบาสิกาเนกขัมมะ</u>

เริ่มถือศีล ๘ ที่ วัดเวฬุวัน

ย้ายมาวัดป่ามณีกาญจน์

บางส่วนของชีวิตเพศพรหมจรรย์ ณ วัดป่ามณีกาญจน์

ลากลับภูมิลำเนา

*"**ศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองก็ตามหรือศาสนาจะเสื่อมไปก็ตามอยู่ที่บริษัท ๔** บริษัท ๔ มีอะไร มีภิกษุ มีสามเณร มีอุบาสก มีอุบาสิกา มีบุตรหลานต่างๆที่จะเป็นผู้สืบทอดพระศาสนา เป็นผู้สืบทอดศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า การสืบทอดศาสนธรรมถ้าหากไม่มีการวางแผนในตระกูลแต่ละตระกูล ก็จะไม่มีทายาททางพระศาสนา พ่อแม่เป็นทายาททางพระศาสนา แล้วก็พาบุตรหลานเข้ามาปฏิบัติ(๑ ก.พ. ๕๑)...ฉะนั้นถึงได้ทำ "**โครงการหนึ่งบวกหนึ่งได้สาม**"หรือ "**โครงการช้างเผือก**"ขึ้นมาใช้คำพูดให้มันแสลงหูคนหรือใช้คำพูดว่า "**โครงการเปลี่ยนพันธุกรรมของคนใหม่**" ให้มันแสลงหูคนเพราะถ้ามันแสลงหูคนแล้วคนก็จะได้สนใจ เป้าหมายของเราอยู่ที่ตรงนั้น(๑๒ พ.ค. ๕๑)*

โอวาท ท่านพระอาจารย์สาคร ธัมมาวุโธ

๑๔. การศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๓ ได้มีความร่วมมือระหว่างวัดวาชูคุ ผู้ทรงภูมิความรู้ท้องถิ่นในหมู่บ้านและโรงเรียนบ้านหินตั้งในการจัดตั้งวัดวาชูคุ เป็นแหล่งการศึกษาเรียนรู้ท้องถิ่น ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและพระพุทธศาสนา รวมทั้งมีการรวบรวมบัญชีรายชื่อผู้ทรงภูมิความรู้ท้องถิ่นของชุมชนหมู่ ๖ กลุ่มบ้านจะแก โดยคณะครูและนักเรียนของโรงเรียนบ้านหินตั้ง ทั้งนี้โรงเรียนบ้านหินตั้งได้มีการริเริ่มนำร่องการศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนการสอนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เป็นปีแรก ในปีการศึกษาพุทธศักราช๒๕๕๓ ภายใต้ โครงการ “**การศึกษาประเพณี วัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงบ้านจะแก บนพื้นฐานปัจจัย ๔ (อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค) โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม**” ซึ่งโครงการความร่วมมือดังกล่าวจะนำไปสู่การจัดทำเป็นหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่นของโรงเรียนบ้านหินตั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นต่อไป

ภาพกิจกรรมนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านหินตั้ง ศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนหมู่ ๖ กลุ่มบ้านจะแก

เริ่มต้นออกเดินทาง

ศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหาร

<u>ผักหลากชนิดในไร่ข้าว</u>

<u>ของแปลกๆ</u>

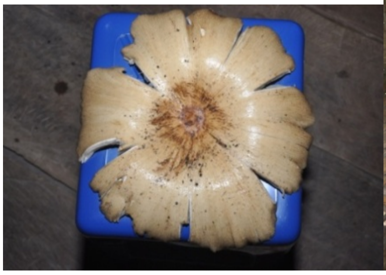

<u>ข้าวไร่</u>

<u>ข้าวนา</u>

<u>ไร่พริก</u>

การศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านที่อยู่อาศัย

การศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านยารักษาโรค

การศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องนุ่งห่ม

หลังจากนักเรียนได้ศึกษาเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละด้านตามกระบวนการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนได้กำหนดแนวทางการศึกษาไว้แล้ว นักเรียนจะได้นำเสนอผลการศึกษาเรียนรู้ของตนเองในแต่ละกลุ่มต่อที่ประชุมคณะครูและเพื่อนร่วมชั้นเรียนต่อไป ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้รู้จักกระบวนการเรียนรู้ในการแสวงหาความรู้รอบตัว ได้เข้าใจภูมิปัญญาของบรรพบุรุษเผ่าพันธุ์ตนเองที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบันและสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งนับวันกระแสวัฒนธรรมจากภายนอกมีแต่จะหลั่งไหลเข้ามาในพื้นที่ อันเป็นสิ่งท้าทายว่าเยาวชนรุ่นใหม่ของเผ่าพันธุ์กะเหรี่ยงไล่โว่แห่งป่าทุ่งใหญ่นเรศวรจะสามารถรักษาความเป็นกะเหรี่ยง รักษาความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับธรรมชาติรอบตัวได้มากน้อยเพียงใดและที่สุดแล้ว ความผาสุกของชุมชนบนเส้นทางของวัฒนธรรมเก่ากับวัฒนธรรมใหม่จะสามารถเผชิญหน้ากับสถานการณ์นี้ได้อย่างไร จึงเป็นหน้าที่ที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องตระหนักและร่วมกันเรียนรู้ ศึกษา ทำความเข้าใจ เพื่ออนาคตวันข้างหน้าของเพื่อนมนุษย์ผู้อยู่เบื้องหลังของคำว่า “**ทุ่งใหญ่นเรศวร มรดกไทย มรดกโลก**”

๑๕.การปลูกฝังจิตสำนึกและฝึกอบรม ถ่ายทอดศิลปะ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมไปสู่อนุชนรุ่นหลัง

๑๕.๑กรณีศึกษา : วาชูคุ หมู่บ้านวัฒนธรรมกะเหรี่ยงโพล่ว วิถีชีวิตที่ยังมีลมหายใจ

ตามแผนนโยบายของโครงการ ที่มีเป้าหมายในการจัดตั้งหมู่บ้านวัฒนธรรมขึ้น ณ บ้านวาชูคุ หมู่ที่ 6 ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เป็นหมู่บ้านนำร่องในระยะการดำเนินงาน ระยะที่ ๑ ช่วงระหว่างปีพุทธศักราช ๒๕๕๓-๒๕๖๓ นั้น ทางโครงการได้มีการประมวลวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ในทางสร้างสรรค์ เป็นวัฒนธรรมที่ดีงามที่ชุมชนยังคงรักษาไว้และควรค่าแก่การดำเนินต่อไปอันจะยังให้ความผาสุกบังเกิดมีแก่คนในชุมชนตราบนานเท่านาน ซึ่งยังมีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอีกมากที่ยังมิได้ทำการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลไว้ ณ ที่นี้ ซึ่งทางโครงการและองค์กรภาคีต่างๆจะได้ทำการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลในโอกาสหน้าต่อไป

ทั้งนี้จากการที่ทางโครงการได้ศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชนเผ่ากะเหรี่ยงแห่งบ้านวาชูคุ ซึ่งจากการศึกษาดังกล่าว พบว่าวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านวาชูคุจะมีความใกล้ชิดอย่างแนบแน่นกับวัฒนธรรมการดำรงชีพในทางพระพุทธศาสนาอย่างชนิดที่ว่า “ไม่อาจแยกจากกันได้” ระหว่างวัดกับบ้านเลยทีเดียว โดยวิถีชีวิตทีมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ได้ทำการศึกษารวบรวมไว้ ณ ที่นี้ ได้แก่

-กิจกรรมของชุมชนในการทำบุญถวายภัตตาหารพระสงฆ์และรักษาศีล ๕ในวันพระทุกวันพระ ตลอดทั้งปี

โดยธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติ สำหรับพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปแล้ว วัดกับชุมชนย่อมมีความผูกพันกันอย่างแยกไม่ออก ในวิถีการดำรงชีพ พระสงฆ์กับชุมชนย่อมถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกันสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อให้ทั้งองค์กรของวัดและองค์กรในชุมชนสามารถดำเนินไปในแนวทางที่ก่อให้เกิดความสุข ความเจริญ และอยู่ในหลักการหน้าที่พลเมืองศีลธรรมแก่สมาชิกในองค์กรนั้นๆ

ทั้งนี้พระธรรมปิฎก (ปอ. ปยุตโต) กล่าวว่า วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์ที่เป็นตัวแทนของวัด เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์กลางของความเชื่อถือ การร่วมมือกัน เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านนี้ แต่ที่สำคัญที่สุดคือความรู้สึกของประชาชนต่อพระสงฆ์ว่าเป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่าง ๆ ทุกอย่างเหนือกว่าประชาชนทั่วไป สามารถเป็นที่ปรึกษาแนะนำชาวบ้าน เป็นเครื่องรักษาความเคารพนับถือได้อย่างยั่งยืนมั่นคงยิ่ง

องค์กรทางศาสนาเป็นองค์กรที่มีความพิเศษแตกต่างจากองค์กรอื่น กล่าวคือ มีความสำคัญกับชีวิตมนุษย์ในสังคมไทย โดยภาพรวมอาจกล่าวได้ว่า มีความเกี่ยวข้องกับคนทุกชนชั้นทาง

สังคมตั้งแต่เกิดจนสิ้นชีวิต ทั้งจากการผ่านการกล่อมเกลาจากครอบครัวและชุมชนให้มีทัศนคติ ต่อการดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา หรือที่มีความผูกพันยิ่งขึ้นไปกว่านั้นคือการถูกกล่อมเกลาจากพระภิกษุในวัดโดยตรง เช่น การได้บวชเรียน การฝึกปฏิบัติธรรม

พระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัดมีบทบาทในการเป็นผู้นำทางด้านจิตใจของชาวชนบทในท้องถิ่นนั้น ๆ จึงเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวและมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นชนบท

พระราชนันทมุนี กล่าวว่า[1] การพัฒนาคือ การทำให้เจริญขึ้นและทางพระพุทธศาสนาสอนให้พัฒนาจิตใจ ซึ่งเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ ต้องไปพัฒนาจิตใจของประชาชนให้ตื่นตัว ให้ก้าวหน้าทางธรรม เร่งให้เขาศึกษาธรรม เร่งให้เขาปฏิบัติธรรม เป็นการส่งเสริมความงามความดีการพัฒนาด้านจิตใจนั้นต้องส่งเสริมให้มีการปฏิบัติ ประพฤติธรรมในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดความสงบด้วยอำนาจธรรมอย่างแท้จริง เพราะถ้าคนเราเข้าถึงการปฏิบัติธรรมแล้ว จะรู้จักคุณค่าของชีวิต รู้ว่าเกิดมาเพื่ออะไร อยู่เพื่ออะไร สิ่งดีงามอันควรทำนั้นคืออะไร พระสงฆ์ต้องช่วยให้คนฉลาด ให้คนก้าวหน้า ให้ใช้ปัญญาพิจารณาตัวเองให้มากขึ้น โดยการชักนำเอาความเชื่อเหลงวหลออกไปให้อุบาสกอุบาสิกามีศรัทธา มีศีลบริสุทธิ์ ไม่ถือมงคลตื่นข่าว เชื่อกรรม เมื่อประพฤติธรรม ธรรมก็รักษาเรา คุ้มครองเราให้พ้นภัย

นอกจากนี้ ยังมีผู้เสนอแนะแนวทางปฏิบัติงานของภิกษุ[2] ไว้ดังนี้

๑. นำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปถ่ายทอดแก่พระภิกษุ สามเณร ในระดับท้องถิ่นตนเอง และท้องถิ่นใกล้เคียง แล้วขยายผลต่อเนื่องต่อไป
๒. เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสังฆพัฒนาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาด้วยการบรรยายและอภิปรายเมื่อรับนิมนต์ ตามกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้านชนบทและสื่อมวลชนท้องถิ่น
๓. ส่งเสริมราษฎรได้ตระหนักในความสำคัญและวันสำคัญทางพระพุทธศานา โดยชักชวนให้มาร่วมทำบุญ หลังจากนั้นควรจะได้จัดกิจกรรมอาสาสมัครปรับปรุงชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม หรือ อาชีพตามลักษณะของกลุ่ม เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตน
๔. สอดแทรกความรู้ด้านศาสนพิธี วัฒนธรรมการสุขาภิบาล การอนามัยชุมชน ความรู้ในเรื่องอาหารและโภชนาการ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ความเป็นอยู่ของชาวชนบท
๕. จัดอบรมศีลธรรมและความรู้ด้านสังคมทั่วไป การศึกษาผู้ใหญ่เป็นการให้การศึกษานอกโรงเรียน

[1] กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ วัดพัฒนา ๒๘ โรงพิมพ์การศาสนา กรุงเทพฯ ๒๕๒๘ (หน้า ๑๖๖)

[2] เรื่องเดิม หน้าเดิม

๖. การส่งเสริมฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงามของท้องถิ่นปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือ ให้เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือให้เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและสามารถจัดแสดงต่อผู้มาเยือนได้
๗. ส่งเสริมให้ประชาชนยึดมั่นในคุณความดี ประกอบสัมมาอาชีวะและร่วมประสานงานกับพัฒนากรเพื่อช่วยเหลือราษฎร ให้การแก้ไขปัญหาของชุมชน
๘. ส่งเสริมให้ราษฎรให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แนะนำกิจกรรมตามสภาพท้องที่และฤดูกาล
๙. อบรมเยาวชน เป็นการส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นการสร้างพลังกลุ่มเยาวชนเพื่อพัฒนาชุมชน

สำหรับประชาชนที่เป็นชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงแห่งบ้านวาชูคุก็เช่นเดียวกัน ประชาชนในชุมชนมีวัฒนธรรมการดำรงชีพที่แอบอิง ใกล้ชิด ผูกพันกับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ภาพของการตักบาตรยามเช้าของคนในหมู่บ้านเล็กๆท่ามกลางผืนป่าอันใหญ่ เมื่อพระสงฆ์เดินบิณฑบาตภิกขาจารด้วยอาการอันสงบ เป็นภาพแห่งความผาสุกที่ยากยิ่งจะมีสิ่งใดมาเทียบเทียมได้ เพราะข้าวหนึ่งทัพพีที่ประชาชนบรรจงตักบาตรถวายพระนั้นย่อมหมายถึงการให้ชีวิตกับพระภิกษุผู้ตัดขาดจากสมมุติวงศ์ คือผู้ออกจากการครองเรือนและการแสวงหาสิ่งใดๆเพื่อกิจแห่งเรือนนั้นๆ แต่กลับมาอาศัยน้ำใจไมตรี ความเมตตากรุณาการเสียสละทานในทรัพย์สมบัติปัจจัยทั้งสี่ของเหล่าประชาชนที่สร้างมาด้วยน้ำพักน้ำแรง หยาดเหงื่อแรงกาย ด้วยชีวิตจิตใจที่ต้องอดทน ทุ่มเท กว่าจะเป็นข้าวหนึ่งทัพพีที่ตักบาตรถวายพระนั้น คุณค่าแห่งสิ่งที่เรียกว่า “หนึ่งชีวิตให้ชีวิตกับอีกหนึ่งชีวิต” จึงเป็นภาพที่งดงามยิ่งนัก พระสงฆ์เป็นหนึ่งชีวิตที่อาศัยประชาชนในการอยู่รอด นี่คือความหมายของคำว่าวัดกับชุมชนย่อมมีความผูกพันกันอย่างแยกไม่ออกจริงๆ

ในหมู่บ้านวาชูคุ นอกจากประชาชนจะตักบาตรพระในตอนเช้าเมื่อพระสงฆ์ออกเดินบิณฑบาตแล้ว เมื่อวันพระมาถึงทั้ง ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ ข้างขึ้น ข้างแรม ภาพของบุรุษแลสตรีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ผู้เฒ่า ผู้แก่ต่างแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่ากะเหรี่ยงโพล่วตามสถานะแห่งเพศและวัยนั้นๆ บ้างอุ้มลูกจูงหลาน บ้างถือจานแลถ้วย ค่อยๆทยอยเดินเท้าเข้าวัด ด้วยรอยยิ้มและแววตาอันเบิกบานทั้งกายและใจ โดยเป็นธรรมเนียมของบรรพบุรุษชาวกะเหรี่ยงแต่โบราณกาลที่ว่า เมื่อถึงวันพระ แม้ว่าจะมีธุระกิจการงานอันใดในไร่ในนา ในบ้าน ในเรือน ก็ต้องหยุดการงานเหล่านั้นเสียก่อน เพื่อมาทำบุญรักษาศีลกันที่วัดและยังเป็นการพักผ่อนหย่อนใจพบปะสังสรรค์กันของคนในชุมชน อันจะเป็นการสร้างความใกล้ชิดสนิทสนมกลมเกลียวกัน สร้างความสามัคคีของคนในชุมชนและยังเป็นการหล่อหลอมจิตใจให้คนในชุมชนทั้งสมาชิกเก่าและเยาวชนรุ่นใหม่อยู่ในแนวทางการดำเนินชีวิตที่มีหลักศีลธรรมประจำใจอยู่เสมอๆ อันจะยังให้ความผาสุก

บังเกิดมีกับคนในชุมชนตลอดไปตราบนานเท่านาน เพราะชีวิตที่มีหลักศีลธรรมประจำใจย่อมอยู่เป็นสุขโดยแท้

สำหรับกิจกรรมในวันพระของชาวบ้านกะเหรี่ยงวาชูคุที่นับถือพระพุทธศาสนาแล้ว ชาวบ้านจะมีขนบธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติคือจะนำข้าวและอาหารคาวหวานมาทำพิธีถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ที่วัดและทำพิธีบวงสรวงเหล่าเทวดาพร้อมทั้งเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ อุทิศส่วนกุศลให้กับเขาเหล่านั้นด้วย

เมื่อประชาชนมาพร้อมเพรียงกันแล้ว มักคทายกหรือผู้นำทางพิธี ผู้เฒ่าทรงคุณวุฒิของหมู่บ้านจะได้จัดข้าวและอาหารคาวหวานสำหรับถวายพระพุทธใส่ถาดไว้ส่วนหนึ่ง จานใส่ข้าวสำหรับบวงทรวงเทวดาและเซ่นไหว้พระแม่ธรณี กับผีบรรพบุรุษอย่างละหนึ่งใบและถ้วยเล็กเอาไว้ใส่ข้าวจำนวนสี่ใบสำหรับเหล่าอุบาสก อุบาสิกาจะได้ตักใส่เพื่อถวายข้าวพระพุทธร่วมกัน จากนั้นแต่ละคนเริ่มจากผู้เฒ่าผู้แก่เป็นคนแรกก็จะจัดข้าวที่นำมาวัดตักใส่จานสำหรับบวงทรวงเทวดาและเซ่นไหว้พระแม่ธรณี ผีบรรพบุรุษและถ้วยใบเล็กที่เตรียมไว้สำหรับถวายพระพุทธร่วมกับตักบาตรถวายพระสงฆ์ไปพร้อมๆกัน โดยแยกผู้ชายแถวหนึ่งผู้หญิงแถวหนึ่ง เมื่อตักบาตรเสร็จแล้ว ก็จะแยกข้าวที่เตรียมสำหรับบูชาพระพุทธ บวงสรวงเทวดา เซ่นไหว้พระแม่ธรณีผีบรรพบุรุษ มารวมกัน ณ จุดที่จะทำพิธีกรวดน้ำอุทิศบนศาลานั้นและจัดอาหารคาวหวานที่นำมาวัดถวายแด่พระสงฆ์เป็นลำดับไป หลังจากพระสงฆ์จัดอาหารเสร็จแล้วประชาชนก็จะเริ่มทำพิธีทางศาสนาคือกราบพระบูชาพระรัตนตรัยและกล่าวคำสาธยายความบริสุทธิ์แห่งทานเป็นภาษากะเหรี่ยงโพล่วจบแล้วประธานสงฆ์จักได้กล่าวอนุโมทนาในทานนั้น จากนั้นประชาชนก็จะอาราธนาศีลจากคณะสงฆ์ การอาราธนาศีลจะอาราธนาพร้อมๆกันเป็นภาษาบาลีสำเนียงกะเหรี่ยง ประธานสงฆ์นำกล่าวรับไตรสรณคมณ์และรับศีล ประชาชนก็ว่าตามเป็นตอนๆไปเมื่อรับศีลจบแล้ว ประชาชนก็จะกล่าวคำว่า “สา...ธุ”พร้อมๆกันด้วยเสียงอันดังอันแสดงถึงความยินดีพอใจ ความสุขใจ ในการมีศีลธรรมประจำตน ต่อจากนั้นผู้นำทางพิธีก็จะถวายขันดอกไม้และเทียนแด่คณะสงฆ์เพื่อแสดงความเคารพนอบน้อมต่อคณะสงฆ์ที่ได้ให้ศีลแก่ตน การรับขันดอกไม้ คณะสงฆ์จะรับเพียงแต่เอามือแตะๆเท่านั้น ทั้งนี้ผู้นำทางพิธีจะได้นำขันดอกไม้และเทียนไปบูชาพระพุทธต่อไป เมื่อรับศีลแล้ว เหล่าประชาชนที่มาวัดก็จะมารวมตัวกัน ด้วยการต่อแขนกันติดเป็นแถวยาว โดยมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่ผู้นำพิธีทางศาสนา ที่จะได้สาธยายบทกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลแด่บรรพบุรุษ ตลอดจนสรรพสัตว์ เจ้ากรรมนายเวรทั้งหลาย เป็นภาษากะเหรี่ยงโพล่ว เมื่อสาธยายบทกรวดน้ำอุทิศจบ คณะสงฆ์จักได้สวดอนุโมทนาพิธีพร้อมๆกันอีกครั้งหนึ่ง หลังจากคณะสงฆ์สวดอนุโมทนาพิธีเสร็จ เสียง “สา...ธุ” ก็จะดังขึ้นอีกเป็นระลอกสองด้วยความอนุโมทนาในบุญกุศลนั้นเอง ครั้นแล้วผู้นำทางพิธีจะนำชุดอาหารคาวหวานที่เตรียมสำหรับถวายพระพุทธ มาถวายแด่ประธานสงฆ์ให้อนุโมทนาร่วมกัน เมื่อประธาน

สงฆ์รับแตะถาดอันแสดงถึงการอนุโมทนานั้นแล้ว ผู้นำทางพิธีก็จะนำถาดข้าวนั้นไปถวายพระพุทธ โดยกล่าวบทถวายเป็นภาษาบาลีสำเนียงกะเหรี่ยง เสร็จแล้วผู้นำทางพิธีก็จะนำกราบพระและพาเหล่าประชาชนร่วมสวดมนต์ภาษากะเหรี่ยงพร้อมๆกันทั้งเด็กแลผู้ใหญ่ ผู้เฒ่าผู้แก่ ใครสวดได้ก็สวด สวดไม่ได้ก็นั่งพนมมือฟังด้วยความเคารพ ครั้นเสียงสวดมนต์สิ้นสุดลง เสียงแห่งการอนุโมทนา “สา...ธุ”ของประชาชนบนศาลา ก็จะดังกระหึ่ม ประหนึ่งจะส่งกระแสแห่งบุญกุศลที่บังเกิดขึ้นในครั้งนี้ไปยังเหล่าสรรพสัตว์ในไตรโลกธาตุให้ได้รับรู้และอนุโมทนาร่วมกันปานฉะนั้น เสียงสาธุจางหายไป ประชาชนก็จะกราบลาพระรัตนตรัยก่อนลงศาลา เสียงแห่งการทักทายปราศรัยกันของประชาชน ก็จะดังขึ้น พร้อมๆกับบรรยากาศของรอยยิ้มแห่งมิตรภาพและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ของคนในชุมชน ก็จะเป็นภาพแห่งความผาสุกที่สัตว์จำพวกมนุษย์ควรได้ ควรมีเป็นสมบัติของตน เพราะสุขใดเล่าจะยิ่งใหญ่เท่าสุขแห่งการเข้าถึงศีลแลธรรม

เมื่อเสร็จพิธีทางสงฆ์แล้ว ประชาชนก็จะได้ทำพิธีตามความเชื่อดั้งเดิมต่อไปนั่นก็คือการทำพิธีบวงสรวงเหล่าเทวดาและเซ่นไหว้พระแม่ธรณี ผีบรรพบุรุษในอีกจุดหนึ่งของวัด ซึ่งได้จัดเตรียมสถานที่ไว้สำหรับการทำพิธีนี้โดยเฉพาะ

โอกาสนี้ทางโครงการจักได้รวบรวมจัดทำ **หนังสือคู่มือระเบียบพิธีทางศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงแห่งบ้านวาชูคุ** ในภายภาคหน้าต่อไป เพื่อความสืบต่อและความเป็นเอกลักษณ์แห่งความเป็น “หมู่บ้านวัฒนธรรมกะเหรี่ยงโพล่ว” ต่อไป

ภาพบรรยากาศวิถีชีวิตของชาวบ้านวาชูคุ ที่แนบแน่น ใกล้ชิด ผูกพันกับวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา อย่างชนิดที่เรียกว่า “วัดกับบ้านไม่อาจแยกจากกันได้”

3

ตลอดทั้งปี เมื่อถึงวันพระ ชาวบ้านวาชูคุต่างมุ่งหน้ามาสู่วัด เพื่อทำบุญและรักษาศีล อันจะทำให้ความสงบสุข บังเกิดขึ้นแก่คนในชุมชนนั้นเอง

กิจกรรมของชุมชนในการทำบุญใหญ่ประจำปี

-ประเพณีทำบุญเข้าพรรษา

๑.ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๘ เจริญพระพุทธมนต์เย็น เป็นวันแรก

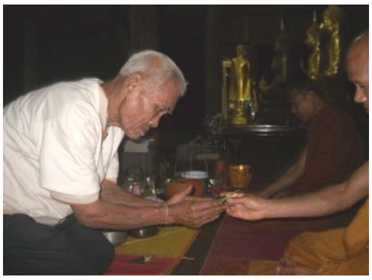

๒. ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๘ ทำบุญถวายภัตตาหารเช้าและสมาทานรัษาศีล ๕ และภาคค่ำสมาทานรักษาศีล ๕ อีกครั้ง

๓.ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ทำบุญถวายภัตตาหารเช้า สมาทานรักษาศีล ๕ บวงสรวงเทวดา เซ่นไหว้อุทิศส่วนกุศลแด่บรรพบุรุษและภาคค่ำร่วมกันสวดมนต์เย็นภาษากะเหรี่ยง ๓ รอบ

บวงสรวงเทวดาและเซ่นไหว้พระแม่ธรณี อุทิศส่วนกุศลแด่บรรพบุรุษ

๔.แรม๑ ค่ำ เดือน ๘ ทำบุญถวายภัตตาหารเช้า สมาทานรักษาศีล๕และภาคค่ำคณะสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ชาวบ้านสมาทานรักษาศีล๕ ทำบุญทอดผ้าป่าสามัคคี ถวายเทียนต้นพรรษา

-ประเพณีทำบุญกลางพรรษา (บุญกะบ่อง: ทำบุญอุทิศผีบรรพบุรุษ)

ชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจช่วยกันเตรียมงาน ทำเรือประดิษฐ์จากไม้ไผ่และดอกไม้ประดิษฐ์จากก้านระกำ เพื่อทำบุญกะบ่องประจำปีของหมู่บ้าน

งานประเพณีบุญกะบ่องเริ่มตั้งแต่วันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๐ ถึงแรม ๑ ค่ำเดือน ๑๐ โดยวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๐และ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๐ จะมีพิธีการทำบุญรูปแบบเดียวกันกับวันเข้าพรรษา ส่วนวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ หลังจากทำบุญรูปแบบวันพระในภาคเช้าเสร็จแล้ว ตอนเย็นชาวบ้านจะทยอยนำพืชพันธ์ธัญญาหารตามมีตามได้จากไร่นาของตน มาใส่เรือไม้ไผ่ เพื่อร่วมพิธีทำบุญในตอนค่ำที่วัด

ภาคค่ำชาวบ้านสมาทานรักษาศีล ๕ คณะสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เย็น เสร็จแล้วชาวบ้านทำพิธีอุทิศพืชพันธุ์ธัญญาหารแด่บรรพบุรุษที่วัด โดยใช้เรือประดิษฐ์จากไม้ไผ่เป็นสัญลักษณ์แทนการส่งต่อไปถึงดวงวิญญาณเหล่านั้นและขอพรให้มีอาหารอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธ์ธัญญาหาร และความสุขความเจริญของสมาชิกในชุมชนในปีต่อๆไป

ในภาคเช้าแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ รุ่งเช้าก่อนพระอาทิตย์ขึ้นชาวบ้านจะมาเลี้ยงอาหาร-แผ่ส่วนกุศลแด่ผีบรรพบุรุษที่บริเวณกะบ่อง หลังจากนั้นเมื่อสว่างแล้วก็จะมาทำบุญถวายภัตตาหารเช้าตามปกติ

ภาคค่ำมีการทำบุญทอดผ้าป่าสามัคคี คณะสงฆ์สวดมนต์ฉลองผ้าป่า ก่อนกลับบ้านชาวบ้านร่วมกันสวดมนต์เย็นภาษากะเหรี่ยง เป็นอันเสร็จพิธีทำบุญกะบ่องประจำปีของชาวกะเหรี่ยงโพล่ว แห่งบ้านวาชูคุ ทุ่งใหญ่นเรศวร

-ประเพณีทำบุญออกพรรษา

งานเริ่มตั้งแต่วันขึ้น ๑๓ ค่ำเดือน ๑๑ โดยรูปแบบการทำบุญจะมีลักษณะเดียวกันกับวันเข้าพรรษาและบุญกะบ่อง ต่างกันเพียงในภาคค่ำวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ หลังจากเสร็จพิธีทางศาสนาบนศาลาใหญ่แล้ว ชาวบ้านจะลงมาทำพิธีบูชาเจดีย์ไฟที่เตรียมไว้อันเป็นองค์แทนแห่งการบูชาพระรัตนตรัยอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นคติความเชื่อดั้งเดิมของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปมาแต่โบราณกาลตั้งแต่สมัยต้นพุทธกาลเลยทีเดียว โดยทำจากวัสดุท้องถิ่นคือไม้ไผ่และก้านไม้สลละ ทำเป็นเจดีย์ฐานสี่หลี่ยม ฐานยาวประมาณด้านละ ๒ เมตร สูงประมาณ ๒ เมตร สำหรับไว้ปักเทียนซึ่งทำจากขี้ผึ้งที่หาได้จากป่านั้นเอง โดยจะมีผู้นำพิธีซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุติของหมู่บ้านในการนำทำพิธีตามขั้นตอน นำกล่าวคำนมัสการเจดีย์ ตลอดจนบทสวดต่างๆในพิธีเป็นภาษากะเหรี่ยงโพล่ว โดยมีการเดินเวียนรอบเจดีย์สามรอบซึ่งแต่ละรอบก็จะได้ทำพิธีนมัสการเจดีย์เป็นครั้งๆไป เมื่อทำพิธีนมัสการเจดีย์ครบสามครั้งแล้ว ก็จะมีตัวแทนของแต่ละกลุ่มตระกูลหมู่ญาติพี่น้องร่วมสายโลหิตมาอ่านบทขอพรซึ่งได้แต่งไว้เป็นภาษากะเหรี่ยงโพล่ว เพื่อขอความสวัสดี ความสุขความเจริญจงมีแด่ทุกๆคนที่ได้ร่วมทำบุญกันมาตลอดทั้งพรรษานี้

อ่านบทขอพร ขอความสวัสดี ความสุขความเจริญทั้งในปัจจุบันและอนาคตจงมีแก่ชาวกะเหรี่ยงโพล่วแห่งบ้านวาชูคุทุกๆคนที่ได้ร่วมกันทำบุญมาตลอดพรรษานี้

-สวดมนต์ทำวัตรเย็น อบรมศีลธรรมเยาวชนและฝึกเจริญสมาธิภาวนา

เด็กๆมาวัด ครูบาก็จะฝึกเดินจงกรมและนั่งสมาธิ

-ฝึกอบรมเยาวชนหญิง ทอย่ามกะเหรี่ยง โดยมีกลุ่มแม่บ้านในชุมชนฝึกอบรมให้

-กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปะการแสดงท้องถิ่น รำตง

ตอนเย็นมาซ้อมรำกันพร้อมหน้าพร้อมตา

-ส่งเสริมชุมชนให้มีวิสาหกิจชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่น (กลุ่มแม่บ้าน ทอย่ามกะเหรี่ยงขายส่งตลาดภายนอก)

-โครงการสอนวิชาชีพท้องถิ่น โดยวิทยากรในท้องถิ่น ของโรงเรียนบ้านหินตั้ง หมู่ ๖ ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นโครงการนำร่องปีที่ ๑ สำหรับการเรียนการสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๓

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการ มีนโยบายในการส่งเสริมให้โรงเรียนในท้องถิ่นต่างๆมีการเรียน การสอนด้านการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้โรงเรียนจัดหลักสูตรวิชาชีพท้องถิ่นสำหรับการเรียน การสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งนี้ในส่วนของโรงเรียนบ้านหินตั้ง ซึ่งเป็นหน่วยงานทางราชการที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาและการพัฒนาเยาวชนในท้องถิ่นโดยตรง ทางโรงเรียนจึงได้ร่วมมือกับผู้ทรงความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการให้ความรู้กับนักเรียนในรายวิชาวิชาชีพท้องถิ่นดังกล่าวขึ้น อันจะยังให้โรงเรียน นักเรียนและผู้ทรงภูมิความรู้ท้องถิ่นได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันในการที่จะทำความเข้าใจถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการดำรงชีพในชีวิตประจำวันของนักเรียนและควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบสานภูมิปัญญาเหล่านั้น ให้คงอยู่ตราบชั่วลูกชั่วหลานของท้องถิ่นที่นักเรียนอาศัยอยู่มากน้อยเพียงใด (รายละเอียด ในภาคผนวก...)

บรรยากาศการเรียน การสอน วิชาชีพท้องถิ่น ของโรงเรียนบ้านหินตั้ง ภาคเรียนที่ ๑/๒๕๕๓

-กิจกรรมค่ายคุณธรรม ของโรงเรียนบ้านหินตั้ง ณ วัดวาชูคุ

-กิจกรรมถวายเทียนเข้าพรรษา ของโรงเรียนบ้านหินตั้ง ณ วัดบ้านจะแกและวัดวาชูคุ

-กิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

-ได้มีการลาดตระเวนร่วมระหว่างอาสาสมัครท้องถิ่นหมู่ ๖ บ้านจะแก มูลนิธิสืบนาคเสถียรและหน่วยพิทักษ์ป่าจะแก เขตรักษาพันธ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก ในเขตบ้านพุจือถึงแม่น้ำสุริยะ เพื่อสำรวจและเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในแนวเขตระหว่างเขตรักษาพันธ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตกกับพื้นที่ป่ามติครม.ซึ่งกันพื้นที่สำหรับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของชาวบ้านหมู่ ๖ บ้านจะแก ในช่วงเดือนตุลาคม

กิจกรรมอื่น ๆ

-วัดวาชูคุได้บริการยาและเวชภัณฑ์ต่างๆแก่คนในชุมชนหมู่ ๖ กลุ่มบ้านจะแก-วาชุคุ-พุจือ ตลอดจนบริจาคให้อนามัยบ้านจะแก อนามัยบ้านทิไร่ป้า วัดบ้านไล่โว่และหน่วยทหารพรานบ้านจะแก

-บริจาคอุปกรณ์การศึกษาแก่โรงเรียนบ้านหินตั้ง

-กิจกรรมมวลชนสัมพันธ์ งานพัฒนาวัด การพัฒนาชุมชน ระบบสาธารณูปโภคในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน

๑. ให้มีความต่อเนื่องในการดำเนินงานของทุกๆฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

๒. ผู้นำในองค์กรท้องถิ่นต่างๆทั้งวัด บ้าน โรงเรียน ต้องมีวิสัยทัศน์ ความตั้งใจ ความเสียสละในการดำเนินงานอย่างแท้จริง

๓. การดำเนินงานมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปต้องอาศัยความสามัคคีและอดทนเป็นอย่างยิ่ง

โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟู ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และทรัพยากรธรรมชาติ
ของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

1. หลักการและเหตุผล

ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี กล่าวได้ว่าเป็นถิ่นฐานของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงมาช้านานกว่า 300 ปี ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย โดยมีหลักฐานว่าบ้านสะเน่พ่อง หมู่ที่ 1 ตำบลไล่โว่ นั้นเคยเป็นที่ตั้งของเมืองสังขละบุรี โดยมีพระศรีสุวรรณคีรีเป็นเจ้าเมือง ปัจจุบันมีชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงอยู่ในตำบลไล่โว่ ประมาณ 2,900 คน โดยปกติวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงนั้นจะมีความผูกพันกับป่าอย่างแนบแน่น และมีความศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา จึงทำให้ชุมชนชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง มีความสงบ ร่มเย็นและมีประเพณีวัฒนธรรมที่เกื้อกูลกับผืนป่า เช่น การนำรกของเด็กแรกเกิดไปแขวนหรือฝังไว้ที่ต้นไม้และจะไม่มีการตัดไม้ต้นดังกล่าว , การไม่ตัดโค่นต้นไม้บางชนิด เช่น ต้นโพธิ์ ต้นไทร ขานาง หว้า ตะเคียน ประดู่เลือด เป็นต้น , การไม่ตัดไม้ที่ขึ้นบนจอมปลวก ฯลฯ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรซึ่งมีชุมชนชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ ยังคงสามารถรักษาความอุดมสมบูรณ์เอาไว้ได้ และชุมชนเองก็สามารถอาศัยอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน

ในปัจจุบันวัฒนธรรมจากภายนอก เช่น สื่อสารมวลชน สื่อบันเทิงสมัยใหม่ เครื่องแต่งกายสมัยใหม่ เครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆเป็นต้น ได้เริ่มหลั่งไหลเข้าสู่ชุมชนชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง ทำให้วิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เช่น การใช้เงินเพื่อการยังชีพที่สูงขึ้น การดื่มสุราในหมู่ประชาชนที่มากขึ้น ความสามารถในการใช้ภาษากะเหรี่ยงท้องถิ่นในพิธีทางศาสนาและพิธีกรรมต่างๆที่น้อยลง เครื่องแต่งกายประจำเผ่า งานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ลดน้อยลง การตัดไม้เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เป็นต้น ซึ่งหากไม่เร่งอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปะ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนขึ้นมาใหม่ มรดกทางภูมิปัญญาอันล้ำค่าของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงตำบลไล่โว่อาจจะหายสาบสูญไป และจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชน รวมถึงความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติแห่งป่าทุ่งใหญ่นเรศวรในที่สุด

ด้วยเหตุนี้พระอาจารย์สาคร ธัมมาวุโธ เจ้าอาวาสและคณะสงฆ์แห่งวัดเวฬุวัน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี คณะสงฆ์ในเขตตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จึงได้ร่วมกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก องค์การบริหารส่วนตำบลไล่โว่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านและหน่วยราชการต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปะวัฒนธรรม ประเพณีและทรัพยากรธรรมชาติแห่งป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตกของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงให้มีความยั่งยืน สามารถถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นได้อย่างไม่ขาดสาย รวมทั้งมีส่วนร่วมในการปกป้องรักษาป่ามรดกโลกทุ่งใหญ่นเรศวรให้อยู่คู่กับวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงตำบลไล่โว่ตราบนานเท่านาน

2. วัตถุประสงค์ของโครงการ

2.1 เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟู ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และทรัพยากรธรรมชาติของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงตำบลไล่โว่แห่งป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก

2.2 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการปกป้องรักษาป่ามรดกโลกทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตกให้อยู่คู่กับวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงตำบลไล่โว่

2.3 เพื่อสนับสนุนโครงการพุทธอุทยาน พระสงฆ์อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม 2552 ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. เป้าหมาย

3.1 จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น ณ วัดวาชูคุ หมู่ที่ 6 ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อเป็นศูนย์ประสานงานในการรวบรวมและฟื้นฟูองค์ความรู้ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ภาษา และ ภูมิปัญญาของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงในเขตตำบลไล่โว่

3.2 ประชาชนและเยาวชนในเขตตำบลไล่โว่ได้รับการถ่ายทอดและซึมซับ รักษา หวงแหนองค์ความรู้ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ภาษา และ ภูมิปัญญาของตนเอง

3.3 จัดทำระเบียบ ข้อบังคับที่จำเป็นของชุมชนและสอดคล้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นครรลองในการดำเนินชีวิตบนวิถีแห่งความเป็นชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงตำบลไล่โว่

3.4 จัดตั้งหมู่บ้านวัฒนธรรมขึ้น ณ บ้านวาซูคุ หมู่ที่ 6 ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เป็นหมู่บ้านนำร่อง

4. พื้นที่เป้าหมาย

6 หมู่บ้าน ภายในท้องที่ตำบลไล่โว่ ได้แก่

หมู่ที่ 1 บ้านสะเน่พ่อง

หมู่ที่ 2 บ้านกองม่องทะ

หมู่ที่ 3 บ้านเกาะสะเดิ่ง

หมู่ที่ 4 บ้านไล่โว่ (รวมทั้งกลุ่มบ้านสาละวะ)

หมู่ที่ 5 บ้านทิไล๊ป้า

หมู่ที่ 6 บ้านจะแก (รวมทั้งกลุ่มบ้านพุหม่อง พุจือ วาซูคุ หัวนา และฤาษีแปดหลัง)

โดยมีศูนย์ประสานงานที่ องค์การบริหารส่วนตำบลไล่โว่ ที่พักสงฆ์วาซูคุ หมู่ที่ 6 ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และวัดเวฬุวัน หมู่ที่ 1 ตำบลท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

5. แนวทางการดำเนินงาน

5.1 ประสานงานกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก องค์การบริหารส่วนตำบลไล่โว่ และหน่วยราชการต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำการชี้แจงโครงการ ประชุมกำหนดรูปแบบและขั้นตอนในการดำเนินงาน

5.2 กำหนดรูปแบบและระยะเวลาในการจัดกิจกรรมย่อยต่าง ๆ ได้แก่

- การปลูกต้นไม้ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
- การบวชต้นไม้
- งานประจำปีสักการะเจดีย์ พระอาจารย์เสถียร สมาจาโร บ้านวาซูคุ

- ประเพณีไหว้ฤาษี ทุ่งฤาษี

- ประเพณีทำบุญโตป่อง

- ประเพณีทำบุญไล่ยองต๊ะ-เลตองคุ

- ประเพณีทำบุญคูลุงภู บ้านจะแก

- ประเพณีทำบุญที่กะเปีย บ้านทิไร่ป้า

- ประเพณีทำบุญทุพุ่ง บ้านไล่โว่

- ประเพณีทำบุญไล่เทาะไจ่ บ้านสะเน่พ่อง ไล่โว่ เกาะสะเดิ่ง

- โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนและอุบาสิกาเนกขัมมะ

- การศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

- การปลูกฝังจิตสำนึกและฝึกอบรม ถ่ายทอดศิลปะ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ไปสู่อนุชนรุ่นหลัง

5.3 ขอความเห็นชอบโครงการต่อองค์การบริหารส่วนตำบลไล่โว่ กำนันตำบลไล่โว่ เจ้าคณะตำบลไล่โว่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 3 (บ้านโป่ง) เพื่อดำเนินกิจกรรมของโครงการในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก

5.4 จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับใช้ในโครงการ

5.5 เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่าง ๆ และส่วนราชการภายในจังหวัด

5.6 จัดตั้งหมู่บ้านวัฒนธรรมขึ้น ณ บ้านวาซูคุ หมู่ที่ 6 ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เป็นหมู่บ้านนำร่อง

6. รูปแบบการจัดกิจกรรม

ดำเนินการโดยคณะกรรมการโครงการ อันประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนตำบลไล่โว่ กำนันตำบลไล่โว่ เจ้าคณะตำบลไล่โว่ คณะสงฆ์ในเขตตำบลไล่โว่ คณะสงฆ์แห่งวัดเวฬุวัน อำเภอทองผาภูมิ

คณะกรรมการหมู่บ้านทุกหมู่บ้านในเขตตำบลไล่โว่ และอาสาสมัครที่มีความสามารถในด้านต่างๆร่วมกันกำหนดนโยบาย พิจารณาแก้ไขการดำเนินกิจกรรมของโครงการ ตลอดจนพิจารณาร่างกำหนดระเบียบข้อบังคับของโครงการ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานต่อไป

7. ระยะเวลาดำเนินการ

การดำเนินโครงการระยะที่ 1

1 มีนาคม 2553 ถึง 31 ธันวาคม 2563

8. งบประมาณ

จากวัดเวฬุวัน องค์การบริหารส่วนตำบลไล่โว่ พุทธศาสนิกชนและมีผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป

9. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

9.1 เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตามโครงการพุทธอุทยาน ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

9.2 ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง พระภิกษุสงฆ์ พุทธศาสนิกชน ส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแห่งผืนป่ามรดกโลกทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก

9.3 สามารถรักษาศิลปะ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงในเขตตำบลไล่โว่ให้สามารถสืบทอดไปสู่อนุชนรุ่นหลัง

9.4 เป็นการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสงฆ์ ผู้สมาทานรุกขมูลธุดงควัตร ให้อยู่ในพื้นที่ที่กำหนด ซึ่งจะสะดวกในการกำกับดูแล และรักษาความปลอดภัย รวมทั้งไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม

10. หน่วยงานดำเนินการ

10.1 หน่วยงานหลัก

- ที่พักสงฆ์ในเขตตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

- องค์การบริหารส่วนตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

- วัดเวฬุวัน ตำบลท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

10.2 หน่วยงานสนับสนุน

- เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก

- สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกาญจนบุรี

- โรงเรียนในเขตตำบลไล่โว่

- ร้อย.ทพ.14O4 ฐานปฏิบัติการบ้านจะแก

- กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 134

- สถานีอนามัยบ้านจะแก

11. การติดตามและประเมินผล

ทางโครงการจะจัดทำสรุปผลการดำเนินงานในแต่ละปี เพื่อรายงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบถึงความก้าวหน้าของโครงการ ปัญหา อุปสรรคเพื่อจะได้หาแนวทางแก้ไขในปีต่อ ๆ ไป

ลงชื่อ..ผู้เขียนโครงการ

(พระทวีศักดิ์ เมตตาวิหาโร)

ประธานที่พักสงฆ์วาชูคุ หมู่ 6

ลงชื่อ..ผู้เขียนโครงการ

(พระโต้ง ฐิตคุโน)

ประธานที่พักสงฆ์บ้านจะแก หมู่ 6

ลงชื่อ...ผู้เขียนโครงการ

(นายโทโรงซ่า พนาสุขสันต์)

ราษฎรอาวุโสบ้านวาชูคุ หมู่ 6

ลงชื่อ...ผู้เขียนโครงการ

(นายกำธร พลีเพื่อชาติ)

ราษฎรอาวุโสบ้านจะแก หมู่ 6

ลงชื่อ..ผู้เสนอโครงการ

(นายสมหวัง ไทรสังขกมล)

ผู้ใหญ่บ้านจะแก หมู่ 6

ลงชื่อ..ผู้เสนอโครงการ

(นายสุเทพ อรุณศรีสุวรรณ)

สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลไล่โว่ หมู่ 6

ลงชื่อ..ผู้เสนอโครงการ

(นายสิทธิพล กนกพรตระกูล)

สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลไล่โว่ หมู่ 6

ลงชื่อ..ผู้เห็นชอบโครงการ

(นายไมตรี เสตะพันธ์)

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลไล่โว่

ลงชื่อ...ผู้เห็นชอบโครงการ

(พระครูกาญจนสุทธิคุณ)

เจ้าคณะตำบลไล่โว่

ลงชื่อ...ผู้เห็นชอบโครงการ

(นายอานนท์ เสตะพันธ์)

กำนันตำบลไล่โว่

ลงชื่อ..ผู้เห็นชอบโครงการ

(นางสาววีรยา โอชะกุล)

หัวหน้าเขตรักษาพันธ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ด้านตะวันตก

ลงชื่อ..ผู้เห็นชอบโครงการ

(นายเอิบ   เชิงสะอาด)

ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า

ลงชื่อ...ผู้อนุมัติโครงการ

(นายเริงชัย ประยูรเวช)

ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 3

ภาคผนวก

ภาพเกี่ยวกับการนำเสนอโครงการ

ประชุมชี้แจงแนวนโยบาย หลักการและเหตุผลของโครงการ ตลอดจนรายละเอียดและแนวทางการดำเนินงานของโครงการต่อที่ประชุมคณะสงฆ์ ชาวบ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน หมู่ ๖ บ้านจะแก หน่วยราชการในท้องถิ่น เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓ ณ วัดวาชูคุ ม.๖ ต.ไล่โว่ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี ในช่วงเทศการงานประจำปีสักการะเจดีย์พระอาจารย์เสถียร สมาจาโร

นำเสนอโครงการต่อที่ประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาเขตรักษาพันธ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก ณ โรงเรียนอุดมสิทธิศึกษา อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๕๓ เพื่อรับหลักการของโครงการและนำเสนอโครงการต่อผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๓ (บ้านโป่ง)ในการอนุมัติการดำเนินงานของโครงการต่อไป

วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓ นำเสนอโครงการต่อที่ประชุมประชาชนตำบลไล่โว่ ในวาระการประชุมประชาชนตำบลไล่โว่เพื่อทำประชาพิจารณ์เกี่ยวกับการผนวกรวมเขตพื้นที่ป่ามติครม.เขาพระฤาษี-บ่อแร่ เข้าเป็นพื้นที่เดียวกันกับเขตรักษาพันธ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก อันเป็นเขตมรดกโลก